

LAUSUNTO SELVITYSMIEHEN LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI
VALTIONOSUUSJÄRJESTELMÄN UUDISTAMISESTA

35/10/2014

KHALL § 64

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman mukaan valtionosuusjärjestelmä uudistetaan osana kuntarakennemuutosta. Järjestelmää yksinkertaistetaan ja selkeytetään. Järjestelmän kannustavuutta parannetaan. Hallitusohjelman mukaan uudistuksen tavoitteena on, että perusopetuksen rahoitus jatkossa perustuisi nykyistä enemmän perusopetuksen toimintaympäristöä kuvaaviin indikaattoreihin, esimerkiksi kunnan maahanmuuttajien väestöosuuteen, aikuisväestön koulutustasoon sekä työttömyysasteeseen.

Hallitusohjelman mukaan kuntauudistusta ohjaavassa lainsäädännössä otetaan käyttöön kuntauudistusta edistäviä välineitä. Tavoitteena on muun muassa poistaa lainsäädännöstä sekä kuntatalouden rahoitusjärjestelmästä kuntaliitoksia vaikeuttavia tekijöitä.

Valtiovarainministeriön asettaman selvitysmiehen toimeksiannon mukaan valtionosuusperusteiden uudistamisessa tuli tarkastella muun muassa perusteiden läpinäkyvyyttä, lukumäärää, päällekkäisyyttä, korvaustarpeita, ajanmukaisuutta ja soveltuvuutta kuntarakenteen ja palvelutarpeiden muutoksessa. Tavoitteeksi asetettiin uudistaa kuntien valtionosuusjärjestelmän hallitusohjelmassa linjatulla tavalla siten, että uusi lainsäädäntö tulisi voimaan vuoden 2015 alusta.

Lähtökohtana on, että valtion ja kuntien välinen kustannustenjakso ei muutu valtionosuusuudistuksen johdosta.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Valtionosuusjärjestelmästä ehdotetaan poistettavaksi nykyiset erilliset valtionosuusperusteet, jotka koskevat yleisen osan määräytymisperusteita, sosiaali- ja terveydenhuollon laskennallisia kustannuksia, esi- ja perusopetuksen, yleisten kirjastojen laskennallisia kustannuksia sekä taiteen perusopetuksen ja yleisen kulttuuritoimen määräytymisperusteita. Samalla määräytymisperusteiden lukumäärää ehdotetaan vähennettäväksi ja poistettavaksi päällekkäisyyksiä sekä määräytymisperusteiden porrastuneisuus, josta on aiheutunut esteitä kuntien yhdistämistilanteissa.

Uuden järjestelmän peruspalvelujen valtionosuuden laskennalliset kustannukset perustuvat keskeisesti ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen. Käyttöön ehdotetaan otettavaksi uusi 16 - 18 -vuotiaiden ikäryhmä. Sairastavuuskertoimen terveydenhuollon osatekijöitä olisivat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuolto. Sairastavuuskertoimen kustannustekijöinä otettaisiin huomioon keskeiset erityis-

korvattavat sairaudet. Lisäksi terveydenhuollon kustannustekijänä käytetään alle 55 -vuotiaiden työkyvyttömyyseläkeläisten painokerrointa.

Vanhustenhuollon sairastavuuskertoimessa huomioitaisiin ao. ikäluokille tyypilliset erityiskorvattavat sairaudet.

Sairastavuuskertoimen sosiaalihuollon kustannustekijöinä otetaan huomioon vain alle 55 -vuotiaiden työkyvyttömyyseläkeläisten painokerroin.

Sairastavuuden painoarvoa ehdotetaan korotettavaksi ja ikärakenteen painoa vähennettäväksi.

Muina laskennallisina perusteina otettaisiin käyttöön työttömyyskerroin, vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys, saaristolaisuus, asukastiheyskerroin ja koulutustaustakerroin.

Kriteerien toisena osana valtionosuusperusteena käytettäisiin saamelaiden kotiseutualueen kunnan, syrjäisyyden ja työpaikkaomavaraisuuden lisäosien määräytymisperusteita.

Verotuloihin perustuvan valtionosuuden tasauksen tasausraja korotettaisiin 100 prosenttiin. Tasauslisäksi tulisi 80 prosenttia tasausrajan ja kunnan asukaskohtaisen laskennallisen verotulon erotuksesta. Tasausvähennys ehdotetaan alennettavaksi 30 prosenttiin tasausrajan ylittävstä euromäärästä. Tasauksessa otettaisiin lisäksi uutena huomioon 50 prosenttia voimalaitosten kiinteistöveroista.

Kotikuntakorvauksiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset tehtäväkohtaisten valtionosuuksien määräysperusteista luopumisen perusteella.

Kuntakohtaisille muutoksille ja kotikuntakorvausten muutoksille ehdotetaan viiden vuoden siirtymäaikaa.

Selvitysmies on valmistellut luonnoksen hallituksen esitykseksi, jonka mukaisesti hän ehdottaa valtionosuusjärjestelmää uudistettavaksi. Valtionosuuslaskelmat on päivitetty vuoden 2014 valtionosuusmäärien tasolle. Uudet kuntakohtaiset laskelmat uudistuksen vaikutuksista valtionosuuksien ovat kuntien käytössä lausuntokierroksen aikana.

Lausunnossa tulisi kiinnittää erityistä huomiota seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- ehdotettaviin kriteereihin
- ikäryhmien ja sairastavuuden painoihin
- muiden kriteerien painoihin
- määräytymisperusteiden laskentaperiaatteisiin
- verotuloihin perustuvaan valtionosuuden tasaukseen

- siirtymätasauksen keston ja porrastukseen

Lausunnot tulee toimittaa viimeistään 4.4.2014 klo 16.00 mennessä.

Oheismateriaali: kuntakohtaiset laskelmat, Kainuu

Valmistelija: hallintopäällikkö, puh. 044-7159309

Lisätiedot: kunnanjohtajan Raija Potila, puh. 044-7159300

Kunnanjohtajan ehdotus:

Ristijärven kunta antaa seuraavan lausunnon:

Valtionosuuden kriteereissä ikäryhmien painotuksessa tulee lisätä riittävä painotus yli 75 - 84 -vuotiaiden ryhmään. Nyt leikkaus on yli 100 %. Nykyinen on 10 697 €/as ja uusi 5 330 €/as.

Itä- ja Pohjois-Suomen maaseudun asukkaiden elinaikaennuste on alhaisempi kuin vastaavien ikäluokkien Etelä- ja Länsi-Suomessa. Ristijärven kunta toteaa, että ikäryhmien hintojen muutokset ovat kohtuuttoman suuret vanhusvoittoisissa kunnissa ja sairastavuuskertoimen käyttöönotto vaatii lisäselvitystä.

Ristijärven kunta esittää, että syrjäisyyden painoarvoa on tarkistettava harvaan asuttujen kuntien kohdalla uudelleen. Syrjäisyysluvussa ei ole otettu huomioon riittävästi pitkiä etäisyyksiä ja harvaa asutusta.

Kaksikielisyyden ja vieraskielisyyden osuus valtionosuusperusteissa on nostettu tavanomaista korkeammalle tasolle verrattuna muihin kriteereihin. Annettu painoarvo koko maalle on kohtuuttoman suuri, valtion on korvattava suoraan turvapaikan hakijoiden kotouttamiskustannukset eri järjestelmällä.

Tulojen tasauksen painoarvoa on esityksessä lisätty siirtämällä peruspalvelujen valtionosuutta verotulojen tasaukseen. Tämä toimenpide vähentää jokaisen kunnan peruspalvelujen valtionosuutta ja nostaa omarahoitusosuutta. Verotuloja runsaasti saavat kunnat hyötyvät tästä muutoksesta ja vähän saavat menettävät. Tällä toimenpiteellä kuntien välistä tasavertaisuutta heikennetään keinotekoisesti entisestään.

Ristijärven kunta esittää, että tasaustasauksen omavastuuosuus on poistettava.

Esityksen mukaan voimalaitosten kiinteistöverojen laskennallisesta tuotosta otetaan puolet huomioon tasausta laskettaessa. Tasausjärjestelmästä tulee poistaa voimalaitosten korotettu kiinteistövero-osuus. Vesistöjen säännöstelyhaitat kohdistuvat voimalaitoksen sijaintikuntaan, pääsääntöisesti.

Valtionosuusjärjestelmän on oltava kaikille kunnille oikeudenmukainen ja rahoitusperiaatetta toteuttava. Arvioinnissa on otettava huomioon jo päätetyt valtionosuusleikkaukset. Koska näin ei ole tehty, valtionosuutta menettävien kuntien siirtymääjan pituus on riittämätön. Kuntakohtaiset valtionosuusmuutokset/ leikkaukset kohdistuvat pääosin Itä- ja Pohjois-Suomen maaseutukuntiin. Rajut valtionosuuksien leikkaukset ja vuosille 2013 - 2014 kohdistuneet valtiontalouden tasapainottamistoimet yhteensä vievät pohjan kunnallisten palvelujen järjestämismahdollisuuksilta näissä osissa maata. Ristijärven kunta esittää, että valtionosuusleikkauksen kokonaismuutokselle on asetettava rajattu katto 200 €/as.

Lukioiden ja ammatillisten koulujen rahoituksen uudistaminen on sisällytettävä tähän valtionosuusuudistukseen. Kuntakohtainen omarahoitusosuus on jo pitkään ollut epäoikeudenmukainen niille kunnille, joissa koulutukseen osallistuvien 7 - 25 -ikäluokkien osuus on pieni.

Ristijärven kunta esittää, että lukioiden ja ammatillisen koulutuksessa kunnan rahoitusosuus määräytyminen muutetaan kunnan asukaslukuperusteesta koulutukseen osallistuvien 16 -18 -vuotiaiden ikäluokkiin perustuvaksi.

Päätös:

Kunnanhallitukselle jaettiin kokouksessa täydennetty ehdotus.

Kunnanhallitus hyväksyi yksimielisesti kunnanjohtajan kokouksessa jakaman täydennetyn ehdotuksen.

Otteen oikeaksi todistaa
Ristijärvellä 18.3.2014

Terttu Härkönen
pöytäkirjanpitäjä